

Літературне угруповання «Цех каменярів» і його видавнича діяльність

В статті висвітлюється громадська, культурницька та видавнича діяльність літературного угруповання «Цех каменярів», яке діяло у Харкові протягом 1919 р. Розглядається тематика, стильові та поліграфічні особливості книг, що були випущені видавництвом «Цех каменярів».

Ключові слова: літературні угруповання, поезія, видавництва, книжкова продукція.

The article covers the social, cultural and publishing activities of the literary group «The Masonry Shop», which operated in Kharkiv during 1919. Topics, stylistic and printing features of books published by the «Masonry Shop» publishing house are considered.

Key words: literary groups, poetry, publishing houses, book products.

Як відомо, 1920-ті роки стали найбільш напруженими в історії літературних організацій, бо вони створювалися у період соціальних перетворень та були пов'язані з ідейними та естетичними пошуками, з боротьбою ідеологічних та політичних положень. Поява на політичній арені пролетаріату як одного з головних учасників революційних перетворень зумовила появу так званих «пролетарських письменників», які створювали свої об'єднання.

Серед багатьох літературних угруповань, що розпочали свою діяльність у Харкові після 1917 р. був і «Цех каменярів», про який науковці, що досліджують літературне життя Харкова 1920-х років, згадують лише побіжно. Так, Ганна Романенко та Василь Шейко у монографії «Еволюція художніх і літературних об'єднань України: історико-культурологічний вимір» відзначають: «Зміцнення позицій пролетаріату як соціального класу і одного з головних учасників революційних перетворень у країні привело до появи нового літературного ешелону – пролетарських письменників і утворення їх об'єднань, наприклад, літературної групи “Цех каменярів” (Харків, 1918)» [19, с. 63]. А відомий літературознавець Юрій Ковалів вважає, що до цього угруповання входили українські інтелігенти, що прийняли революцію: «У Харкові був відомим “Цех каменярів” (1918), який охоплював прихильну до революції творчу інтелігенцію» [8].

Оскільки відомостей про діяльність «Цеху» у 1918 р., знайти поки що не вдалося, можна припустити, що “Цех каменярів” виник вже після встановлення Радянської влади наприкінці 1919 р. й став чи не першим українським літературним угрупованням радянського Харкова.

Його члени гуртувались навколо газети «Пролетарська правда», яка виходила у Харкові у 1918–1920 рр. і була друкованим органом так званих

«боротьбистів», тобто членів Української комуністичної партії. Вона організаційно оформилася влітку 1918 року після розколу Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), у 1919 р. об'єдналась з лівим крилом Української соціал-демократичної партії (незалежників), після стала носити назву «Українська комуністична партія (боротьбистів)». Центральним органом цієї партії була київська газета «Боротьба».

Харківська «Пролетарська правда» друкувала, крім політичних статей, відомості про культурні заходи боротьбистів, зокрема, про діяльність «Цеху каменярів». Назва цього об'єднання, звичайно, є алюзією на відомий твір І. Франка «Каменярі». До того ж, у Харкові з 1918 р. існувало російське літературно-мистецьке угруповання «Художній цех», тому у назві українського «Цеха каменярів» відчувається й деякий перегук із цією назвою.

Тож, з газети ми дізнаємося, що у грудні 1919 р. було організовано спочатку «Літературну майстерню». В об'яві було написано: «Завдання студії в цілому відкриття окремих робітень по фахах. Прохають усіх каменярів з Харкова і провінції подати про себе відомості. Цікавих мати інформації про завдання «Цеху» прохають завітати тимчасово на адресу редакції «Пролетарська правда» – Донець-Захаржевська, 8. Тамо ж і реєстрація каменярів» [10]. Ми бачимо, що ці дві інституції були тісно пов'язані. До речі, поруч з об'явою був надрукований логотип «Цеху», виконаний, на жаль, невідомим нам художником. На логотипі було стилізоване зображення коня (подібні металеві амулети археологи відносять до культури сармато-аланів і датують VIII–X століттям) та надпис «Цех каменярів».

Невдовзі газета сповістила, що 29 грудня 1919 р. у редакції «Пролетарської правди» відбудуться загальні збори «Цеху каменярів». На порядку денному були питання створення українського Пролеткульту, організація майстерень (літературної, драматичної, музичної, малярської, етнографічної) та видавництва [21].

З хроніки газети дізнаємось, що на зборах було засновано літературну (організатори В. Алешко, В. Коряк, В. Десняк) та театральну (організатори Кривоніс, С. Дрімцов) майстерні та кооперативне видавництво «Цех каменярів», яке невдовзі мало видати дві збірки поезій [22]. Пай видавництва складав 100 карбованців. Наступні збори повинні були відбутися вже в так званій «Учительській хаті» (на вул. Нетеченській, 59). Учасники мали заслухати доповіді про пролетарський театр, про «музичні ілюзії робітництва», а також «універсал» Цеху про мистецтво перехідної доби. Але анонсований вечір доповідей відбувся тільки 4 січня 1920 р. у приміщенні клубу «Боротьба» (Садово-Куликівська, 2, будинок не

зберігся). Доповідь «На шляхах до пролетарського театру» прочитав актор київського Молодого театру Іван Юхименко, доповідь «Про музичні ілюзії робітництва» – Кривоніс, доповідь «Індустріальна поезія» – В. Корень. Крім того, на зборах з декламацією виступив кобзар Овчинніков. До речі, доповідь І. Юхименка була згодом опублікована на шпальтах газети [27].

14 січня відбулися збори, на яких обрали постійну цехову Раду та встановили суму паїв видавництва [23]. У художній частині поет Гордій Коцюба прочитав свій новий твір «Посол від Великого Сонця».

18 січня з'явилося оголошення про набір студентів до Театральної майстерні «Цеху каменярів», яку очолив Іван Юхименко. До програми входили такі дисципліни, як художнє читання (фонетика, дикція, фонетика, декламація), сценічне мистецтво актора (теорія, практичні вправи), міміка, рух [26]. 27 січня було організовано Музичну майстерню під керівництвом М. Потапченка [25].

Таким чином, ми бачимо, що «Цех каменярів» розпочав активну діяльність з підготовки пролетарських кадрів літератури і мистецтва. З публікацій дізнаємось, що до «Цеху» входили поети В. Алешко, О. Жихаренко, М. Доленго, Г. Коцюба, критики В. Коряк та О. Лейтес. Активну участь у роботі «Цеху» брав також російський поет Григорій Петніков.

Вірші цих поетів часто з'являлися на шпальтах «Пролетарської правди», що дає нам деяке уявлення про естетичні засади членів угруповання. Вони були зовсім різними – від символізму до футуризму. Але членів «Цеху» об'єднувало прагнення створювати нову українську культуру та ще – політичні погляди. До того ж, всі вони (крім В. Алешка) або мали університетську освіту, або деякий навчалися у вищих навчальних закладах.

Наприклад, Олександр Іполітович Жихарьов (1871–?), який підписував вірші псевдонімом «Олесь Жихаренко», закінчив юридичний факультет Московського університету. Друкуватись почав з 1900 р., спочатку російською мовою, а з 1913 – українською. Ще до 1917 р. перекладав твори І. Буніна, Г. Ібсена, М. Конопницької, В. Гюго, А. Мюссе, М. Метерлінка та ін. Ю. П'ядик в антології наводить бібліографію його творів, серед яких – збірка, випущена у 1917 р. у Куп'янську [17, с. 767–768]. Там він активно співпрацював з газетою «Голос народа». Деякі його вірші друкувалися у «Пролетарській правді», але збірка «Цвіт шипшини», яка мала побачити світ 1921 р. навряд чи вийшла друком. У 1920-ті роки Жихарьов входив до «Плугу», подальша доля його, на жаль, невідома.

Не менш цікавою фігурою був Михайло Васильович Клоков (1896–1981), який видавав поетичні твори під псевдонімом «Михайло Доленго».

Він був одночасно ботаніком, поет та літературознавцем. А саме в часи створення «Цеху» ще навчався у ХІНО, де закінчив біологічний факультет (1922). Далі Клоков навчався в аспірантурі при науково-дослідній кафедрі ботаніки ХІНО (1922–1926) та при кафедрі літератури (1926–1930). Потім працював у ХІНО (1926–30), у 1930–1941 був зав. сектору квіткових рослин НДІ ботаніки та водночас у 1939–1941 – професор кафедри систематики вищих рослин Харківського університету. У 1942–1944 рр. завідував кафедрою ботаніки Об'єднаного українського університету в м. Кзил-Орда (Казахстан); від 1944 р. працював старшим науковим співробітником Інституту ботаніки АН УРСР у Києві [9].

Літературну діяльність Клоков-Доленго розпочав 1915 р., належав до літературних організацій «Цех каменярів» (1919–1920), «Арена» (1922), ВУСПП (1927–1934). Інтелектуальній ліриці Доленга були притаманні алегоричність образів і складність поетичної мови. Від 1922 виступав також як літературний критик, видав збірки «Критичні етюди» (Харків, 1924) та «Творчість Володимира Сосюри» (Харків, 1931).

Природознавчу освіту мав і Василь Іванович Алешко (1889–1944?), поет, , поет, прозаїк, журналіст. Він закінчив Сумську агрономічну школу (1907), потім працював агрономом на Катеринославщині. Від 1922 входив до організації селянських письменників «Плуг», був завідуючим відділу газети «Плуг і молот» у Сумах, спецкор часопису «Селянська правда» по Чернігівщині. Був одним із засновників жанру газетного нарису, прославився також як сатирик, що писав про безгосподарність, зловживання владою місцевих керівників, байдужість і зневагу до української мови та культури. Десь у 1942 р., під час окупації він опинився у Харкові, недовго співпрацював з газетою «Нова Україна», потім опинився на Західній Україні, де, як вважає дослідник його творчості І. Ольшевський, й загинув у 1944 р. [12, с. 20].

Безпосередню участь у роботі Цеху брав також критик і літературознавець Володимир Дмитрович Коряк (справжнє ім'я – Волько Блумштейн, 1889–1937). За деякими свідченнями, він навчався на юридичному факультеті Харківського університету, звідки його виключили за участь у есерівському гуртку й 1915 року засудили до заслання в Тургайську область (нині – Казахстан).

Після Лютневої революції 1917 Коряк повернувся в Україну, був членом Української комуністичної партії (боротьбистів), від 1920 – КП(б)У. У 1919–1920 рр. працював в установах Наркомосу у Харкові та Києві. У 1921–1924 рр. входив до редакцій журналу «Шлях мистецтва» та газети «Вісті ВУЦВК», писав статті з питань літератури і мистецтва, зокрема театру під гучним псевдонімом «Avanti» («Уперед»). Потім, у

1925–1936 рр. завідував кафедрою історії української літератури ХІНО (з 1933 – Харківського університету). Був членом літературних організацій «Гарт» та ВУСПП. Як зазначають сучасні дослідники, праці Коряка відзначаються так званим «вulgарним соціологізмом», тобто спрощеним розумінням зумовленості літературної творчості приналежності митця до якогось класу. Він розділив долю багатьох свої однодумців: 1937 р. Коряк був заарештований за звинуваченням у буржуазному націоналізмі, засуджений до розстрілу.

Вже згадуваний письменник Гордій Максимович Коцюба (справжнє прізвище – Коцегуб; 1892–1938) у 1917 р. закінчив історико-філологічний факультет Петроградського університету (нині Санкт-Петербург), де брав участь у діяльності Української студентської громади. Від 1917 входив до УПСР, від 1918 – до УПК (боротьбистів). Коцюба входив до літературних організацій «Гарт», «ВАПЛІТЕ», «Пролітфронт», працював редактором журналу «Шляхи мистецтва» (1921–1923), публікував статті у газетах «Вісті ВУЦВК», «Комуніст», «Селянська правда», журналах «Всесвіт», «Червоний шлях», «Уж». Друкувався від 1919. Автор збірок оповідань «На межі» (1924), «Біля гудків» (1925), «Свято на буднях» (1927), «Змова масок», «Без ґрунту», «Чекання» (усі – 1929), «За заслоною» (1930), «Бронзові люди», «Облога шахти», «На терезах», «Хома з невірів» (усі – 1931), «Дорогою змагань», «Змагання» (обидві – 1932; усі – Харків), «Золотое руно» (Москва, 1934). 21 березня 1938 був заарештований й звинувачений у терористичній діяльності, а 17 грудня того ж року засуджений до розстрілу [11].

Поет-футурист Григорій Миколайович Петніков (1894–1971) після закінчення 3-ї Харківської гімназії в 1913 р. разом з Божидаром вступив на філологічний факультет Московського університету, але незабаром через хворобу повернувся до Харкова, де провів більшу частину навчального року. Влітку 1914 року спільно з Божидаром і Миколою Асєєвим Петніков заснував у Харкові видавництво «Лірень». 1914 року він вступив на юридичний факультет Харківського університету, який закінчив в 1918 р. У 1918–1919 рр. був головою Всеукраїнської літературного комітету при Наркомосі. Друкуватися почав в 1915 р. Петніков – автор збірок віршів російською мовою про події громадянської війни у Росії 1917 р. та соціалістичне будівництво у СРСР, таких як «Парость сонця» (1918), «Нічні блискавки» (1928), «Молодість світу» (1934), «Заповітна книга» (1961), «Вранішнє світло» (1967). Крім того, Петніков перекладав російською мовою твори Тараса Шевченка, Марка Вовчка, Івана Франка.

Всі ці поети активно друкувалися на шпальтах газети «Пролетарська правда». Але, звичайно, вони хотіли побачити свої твори у вигляді

книжок. Саме для цього при угрупованні «Цех каменярів» було створено кооперативне видавництво, бо, як пише Ольга Васьківська, «у губерніях, де була встановлена Радянська влада, запроваджувалася карткова система, продрозкладка, націоналізація підприємства, все це вело до зростання цін на товари і зокрема на папір та друкарські роботи (друк. набір, кліше тощо) і, звичайно, спричинило здорожчання книжкової продукції» [3, с. 2]. У зв'язку з тим великого значення набуває розвиток кооперації, в тому числі у сфері книговидання. Тоді ж у Києві був засновано кооперативне об'єднання «Дніпросоюз», яке мало своє видавництво й не тільки активно випускало книжкову продукцію, але й постачало її у бібліотеки, школи та інші організації. Нова хвиля поживавлення видавничої діяльності була пов'язана із запровадженням нової економічної політики (непу). Як пише дослідниця Л. Таран, «з'явилися тільки видавництва, що мали обмежені сфери діяльності, оскільки вони повинні були зареєструватися у Держвидаві, якому на початку його діяльності доручено реєструвати всі видання і надавати їм дозвіл на видання окремих книжок» [20, с. 29]. Л. Таран зауважує, що з розвитком приватного видавництва зменшилося число кооперативних видавництв і згадує у цьому контексті «Цех каменярів»: «На той період припадає діяльність такого видавництва, як “Цех каменярів” (Харків), в якому виходила переважно поетична книжка: В. Алешко “Поезії. Книжка перша” (1920), М. Доленго “Блакитна жалоба” (1923 р.), “Моє письмо” (1923). Діяли видавництва “Слово”, “Спілка”, “Тольфшторм”, “Всеуито”» [20, с. 29]. Слід підкреслити, що видавництво «Цеху», яке видавало книги українських поетів, було чи не першим українським видавництвом Харкова за радянські часи.

Серед видань, які нам поки що вдалося розшукати, є дві книги В. Алешка, дві книги М. Доленга та книга російського поета Г. Петнікова у перекладі українською мовою. Оформлював збірки художник Сергій Боровий. Ці видання мали невеликий формат (десь 10 сантиметрів, що не випадково нагадує про так звані «захальні книжечки» Тараса Шевченка, в яких він писав на заслання). Їх можна носити у кишені, щоб читати у вільний час. Книжки мали логотип видавництва, схожий на логотип «Цеху», який, на жаль губився на поганому папері, але, між тим, чимось нагадував вишивання «білим по білому».

Незважаючи на українську спрямованість «Цеха», в ньому проводилися також вечори російських поетів – Г. Петнікова, Олексія Чичеріна [4]. При цьому вірші Петнікова читали російською, а потім – в перекладі українською. Члени угруповання брали також активну участь у підготовці святкування річниці від дня народження Т. Г. Шевченка. Тому не дивно, що першою книгою «Цеху», скоріше за все, стала збірка перекладів творів Г. Петнікова.

І лютого з'явився анонс книги вибраних поезій Г. Петнікова у перекладі з російської Д. Загула, В. Алешка, О. Жихаренка, М. Доленга [16]. Дослідник творчості поета С. Побожий зауважує: «Безперечний інтерес представляє збірник поезії Григорія Петнікова, який вийшов у 1920 році у видавництві «Цех каменярів». Її перекладачами були українські поети: Дмитро Загул – автор блискучого перекладу «Фауста» Гете; Василь Олешко (навчався у Сумах); Михайло Доленго – поет, близький до символістів, та Олесь Жихаренко. По суті, перекладачі створювали на основі петніковської поезії поетичні моделі, які були близькими за асоціаціями та образами до віршів Г. Петнікова» [15, с. 265–266].

В цій книзі поезія природи перегукувалась із буремними подіями сучасності, а ліричний герой був готовий віддати всі сили визволенню народу:

«Поет отдасть усе, що зможе,
В червоно-жовті перші дні.
Всю волю всесвіту! Ще – гоже
Співучістю надій в півсні.
Твій стяг – піднесений, народе,
В розбуджену височінь.
Просторість року для свободи
На землю вільний погляд кинь!» (переклав М. Доленго) [13, с. 15].

Невдовзі вийшла книга Василя Алешка «Димарі в квітниках», сама назва якої містила протиставлення двох способів існування, або життя пролетаріату та буржуазії [1]. Самій поемі передувало пояснення: «Димарі в квітниках» написано торік з приводу постанови радянської влади переселити харківський пролетаріат з робітничих кварталів у нагорну, буржуазну частину Харкова». Ми бачимо у віршах прагнення Алешка до футуристичної експресії, до гри зі словом:

«... А сьогодні вони райдугу палко лизали
З чорних джерел язиками огнів,
Коли громи катів розп'яли й покарали
Шумом, зливою небесних мечів.
Тоді димарі перші побідно-сяючі пасма
Розквітлого серця вплели в зоряний круг» [1, с. 5].

Разом з тим (і це мабуть зараз найцінніше) в останній частині поеми Алешко дає написану білим віршем велику й жваву замальовку тогочасного Харкова:

«Горбатий, що продає газети на Тевелівській площі,
Сьогодні охмілився – скинув піджак – в одній жилетці
Запитав очами небо: чи буде дощ? –

А сонце кублилося в його потилиці.
Брали шпарко комуністичну літературу.
Паперові гроші ледве вміщались в гаманець.
Від незграбного руху поточився з полиці Амур
І зразу ж наздогнало панну слово «грець».
Автомобілі дихали погрозою і забирали всю увагу.
А втім, в сквері було безпечно грати дітям.
“Уріель Акоста” на вітрині зів’яв і засмаг.
Бо було тепло. Була середина квітня» [1, с. 8].

Друга В. Алешка, яка мала назву «Поезії», була більша традиційна за формою [2]. Це відзначалося у рецензії, що з’явилася у журналі «Шляхи мистецтва»: «Немає в збірці домагань на розв’язання якихось там вищих хвилюючих питань. Щодо зовнішнього оброблення віршу – він гнучкий, дзвінкий, музичний. Зустрічаються несподівано гарні образи: “Гей, коса, в зелені гриви”» [18, с. 59]. Дійсно, вірші, що увійшли до цієї збірки, вже не мають ознак новаторської поезії, це – звична й співоча лірика:

«Засміється листя. Казку зашепоче...
І навіє в серце хвилю срібних слів.
Радостей весняних серденько захоче
Й обізветься казці його юний спів» [2, с. 10].

Як писав Ігор Ольшевський у передмові до сучасного перевидання творів Алешка: «Перша збірка “Поезії” (1920), за винятком кількох віршів періоду Лютневої революції, які завершували книжку, була в основному позначена відсутністю виразних ознак часу, надміром мовних красивостей, одноманітністю ритміки й виглядала на тлі тодішніх книг Павла Тичини, Василя Чумака, Василя Еллана-Блакитного, Євгена Григорука, Володимира Кобилянського, Валер’яна Поліщука, Михайля Семенка та ін. “учорашнім днем літератури”» [12, с. 8]. Але вона виявила притаманні поетові почуття слова, щирість та ліризм.

У 1923 р. побачили світ дві книги Михайла Доленга – «Блакитна жалоба» [5] та «Litterae=Моє письмо» [6].

Його поезія тяжіє до символізму, який здавався в той час майже анахронізмом. В віршах вражає тонке світовідчуття, досить досконалі рими та загально-журливий (всупереч революційному піднесенню) тон:

«Дно дня порожнього. Ти спомин,
Квіток давно зотлілих мед.
Вони всі зникли поперед,
А живу, мов їх відгомін.
Старе лишилося позаду.
Нового не знайти ніде.

Як мертвий тягар упаде.

На мене ніч за білу зраду»[5, с. 23].

Щодо книги «Litterae=Моє письмо» [6], то про неї Майк Йогансен писав у рецензії так: «Вдача поетова чисто лірична. Відношення до життя – серапіонівське, пильняківське. Революція збудила й цього поета, такого замкненого в своєму “об’єктивному” філософуванні» [7]. Він відзначав притаманну Доленгові метафоричність та вміння поєднати культурну спадщину попередників із власним світовідчуттям. Таким чином, ми бачимо, що видавничу продукцію «Цеха» помічали, що вона знаходила відгуки критиків.

Відомо, що до видавничих планів входило видання збірки (або альманаху) «Огнедар». Про це сповістив часопис «Театральные известия»: «Літературна майстерня «Цеху каменярів» виготовила для друку матеріал для видання “Огнедар”, який незабаром друкуватиметься. Цей збірник буде присвячений пекучим питанням пролетарської культури (питання про професіоналізм, про відносини між Наркомпросом і пролеткультами, про участь буржуазних поетів в пролетарських організаціях тощо). Збірник має бути підручником для робітничих літературно-драматичних студій, клубів і т.п. Зміст в загальних рисах слідує: 1) зразки сучасної поезії і прози, присвячен. революції; 2) статті по теорії мистецтва в зв’язку з ходом революції, 3) критичні статті, 4) огляд напрямків і течій в сучасній поезії, 5) статті про театр і малярство на тлі революції, 6) хроніка пролеткультів, 7) хроніка мистецтва. Бібліографія. Збірник вийде в обмеженій кількості. Зарані замовлення приймаються: Ярославська, 17. «Цех каменярів»» [24].

Але, як зауважує у своїй книзі В. І. Півторадні, це видання за браком коштів так і не побачило світу [14, с. 145].

Щодо подальшої діяльності «Цеху», його функції дуже скоро перебрав «Пролеткульт», про що Г. Романенко та В. Шейко пишуть у вже згадуваній книзі: «Логічним продовженням цього процесу стане виникнення розгалуженої, масової і амбітної організації – Пролеткульту, що претендуватиме на панівну роль у культурному розвої суспільства» [19, с. 63].

Серед активних діячів «Пролеткульту» були В. Блакитний, Г. Михайличенко, З. Невський, С. Пилипенко, В. Сосюра, а також – В. Коряк та Г. Петніков. Формально ця організація припинила своє існування в УСРР лише на початку 1924 р., а її активні діячі влилися у Всеукраїнську асоціацію пролетарських письменників.

Колишні члени «Цеху» пізніше входили до різних літературних угруповань. Так, у 1923–1925 у Харкові був створений «Гарт» – спілка пролетарських письменників, серед членів якої були В. Коряк, Г. Коцюба,

В. Блакитний. У 1922 р. почала працювати спілка селянських письменників «Плуг», участь у праці її брав В. Алешко.

Видавництво «Цех каменярів» проіснувало довше, ніж саме угруповання. І хоча книжкова продукція цеху не мала широкого визнання, але в умовах національно-культурного піднесення вона сприяла становленню української літератури, спонукаючи до творчості нові мистецькі сили.

Література

1. Алешко В. Димарі в квітниках / Василь Алешко. – Харків : Цех Каменярів, 1920. – 8 с.
2. Алешко В. Поезії. Кн. 1 / В. Алешко. – Харків : Цех каменярів, 1920. – 93 с.
3. Васьківська О. Книжкова продукція у третьому році відбудови Української держави / Ольга Васьківська // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 10. – С. 1–6.
4. Вечори російських поетів // Пролетарська правда. – 1920. – 1 лют.
5. Доленго М. Блакитна жалоба : Поезії. Зб. 1 / М. Доленго. – Харків : Цех каменярів, 1923. – 30 с.
6. Доленго М. Litterae=Моє письмо. Збірка третя, 1922–1923 / М. Доленго. – Харків : Цех каменярів, 1923. – 61, [3] с.
7. Йогансен М. [Рецензія] / М. Йогансен // Література, наука, мистецтво. – 1923. – 7 жовт. – Рец. на кн.: Litterae=Моє письмо. Збірка третя, 1922–1923 / М. Доленго. – Харків : Цех каменярів, 1923. – 61, [3] с.
8. Ковалів Ю. Українська література періоду національно-визвольних змагань / Ю. Ковалів // Неопалима купина. – 2008. – 28 квітня.
9. Крицька Л. І. Слоков Михайло Васильович / Л. І. Крицька // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2013. – Т. 13. – С. 350.
10. Літературна майстерня // Пролетарська правда. – 1919. – 26 груд.
11. Мацько В. П. Коцюба Гордій Максимович / В. П. Мацько // Енциклопедія сучасної України. Київ, 2014. – Т. 15. – С. 61.
12. Ольшевський І. Красославець / І. Ольшевський // Слава силам перемоги! : Поезії різних років / Василь Алешко. – Луцьк, 2015. – С. 4–22.
13. Петніков Г. М. Поезії в українському перекладі / Грігорій Петніков. – [Харків] : Цех каменярів, 1920. – 16 с.
14. Півторадні В. І. Українська література перших років революції (1917–1923 рр.) : посібник для студентів-заочників філологічних факультетів педагогічних інститутів і університетів / В. І. Півторадні. – Київ : Радянська школа, 1968. – 160 с.
15. Побожій С. І. Поет Григорій Петніков у Путивлі / С. І. Побожій // Путивльський краєзнавчий збірник / Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі. – Суми, 2009. – Вип. 5. – С. 258–267.
16. [Про вихід книги Г. Петнікова] // Пролетарська правда. – 1920. – 1 лют.

17. П'ядик Ю. В. Жихарьов Олександр Іполітович / Ю. В. П'ядик // Українська поезія кінця XIX – середини XX ст. : Бібліографія. Антологія / Ю. В. П'ядик ; ред.-упоряд. Н. Г. Дашкіна, І. Г. П'ядик-Халівка. – Київ, 2012. – Т. 3. – С. 766–769.
18. [Рецензія] // Шляхи мистецтва. – 1921. – № 1. – С. 58–59. – Підпис: М. Л-й. – Рец. на кн.: Поезії. Кн. 1 / В. Алешко. – Харків : Цех каменярів, 1920. – 93 с.
19. Романенко Г. О. Еволюція художніх і літературних об'єднань України: історико-культурологічний вимір : монографія / Г. О. Романенко, В. М. Шейко. – Київ : Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2008. – 208 с.
20. Таран Л. В. Видання художньої літератури в добу визвольних змагань в Україні (1918–20-ті рр. XX ст.) / Л. В. Таран // Українська культура: минуле, сучасне : шляхи розвитку : зб. наук праць : наук. зап. Рівненського держ. гуманітар. ун-ту. – Рівне, 2011. – Вип. 17, т. 2. – С. 25–30.
21. Цех каменярів // Пролетарська правда. – 1919. – 30 груд.
22. Цех каменярів // Пролетарська правда. – 1919. – 31 груд.
23. Цех каменярів // Пролетарська правда. – 1920. – 13 січня.
24. Цех каменярів // Театральные известия. – 1920. – № 2 (16 апр.). – С. 11.
25. Цех каменярів : Музична майстерня // Пролетарська правда. – 1920. – 27 січня.
26. Цех каменярів : Театральна майстерня : [запрошення до вступу] // Пролетарська правда. – 1920. – 18 січня.
27. [Юхименко І.] На шляхах до пролетарського театру / [І. Юхименко] // Пролетарська правда. – 1920. – 18 січня. – Підпис: Ю.

Відомості про авторів

Тетяна Бахмет – завідувача довідково-бібліографічним відділом Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки імені К. С. Станіславського

Марина Боброва – заведующая отделом книжных памятников, ценных изданий и рукописей Центральной научной библиотеки ХНУ имени В.Н. Каразина

Ирина Кононенко – зав. сектором отдела книжных памятников, ценных изданий и рукописей Центральной научной библиотеки ХНУ имени В.Н. Каразина

Ольга Ботушанська – генеральний директор Одеської національної наукової бібліотеки, заслужений працівник культури України, повний кавалер ордена княгині Ольги

Олена Веретільник – старший науковий співробітник музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (відділ Черкаського обласного краєзнавчого музею)

Светлана Глибицкая – главный библиограф научно-библиографического отдела Центральной научной библиотеки ХНУ имени В. Н. Каразина

Людмила Гутник – науковий співробітник відділу образотворчих мистецтв Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Ольга Косенко – старший науковий співробітник музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка (відділ Черкаського обласного краєзнавчого музею)

Володимир Кудлач – провідний бібліотекар Одеської національної наукової бібліотеки, художник, мистецтвознавець, член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки художників України

Наталя Ландарева – завідувач науково-методичного відділу Науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Ігор Михайлин – доктор філологічних наук, професор кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Марина Подрезова – директор Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, заслужений працівник культури України,

Юліана Полякова – головний бібліограф Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Світлана Пономаренко – завідувача відділом документів із питань мистецтв Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія

Наталія Проць – кандидат исторических наук, бібліотекар І категорії отдела книжных памятников, ценных изданий и рукописей Центральной научной библиотеки ХНУ имени В. Н. Каразина

Валентина Сидоренко – директор Науково-технічної бібліотеки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Галина Соколовская – кандидат исторических наук, доцент кафедры философии и гуманитарных наук Одесской национальной музыкальной академии имени А. В. Неждановой

Марина Усик – методист Харьковской специализированной музыкально-театральной библиотеки имени К. С. Станиславского

Алла Шалыганова – главный библиотекарь ХГНБ имени В. Г. Короленко

Геннадий Штан – кандидат исторических наук, заведующий сектором отдела книжных памятников, ценных изданий и рукописей Центральной научной библиотеки ХНУ имени В. Н. Каразина

ЗМІСТ

Т. Бахмет

Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека
імені К. С. Станіславського в мистецькому середовищі Харкова 3

М. Боброва, И. Кононенко

И. М. Миклашевский: малоизвестные страницы жизни
украинского музыковеда и педагога..... 9

О. Ботушанська

Сучасні проекти Одеської національної наукової бібліотеки
в мистецькому просторі Одещини..... 19

О. Веретільник

Історія, забудова і розвиток міста Черкаси: мистецьке бачення
(графічна серія з колекції музею «Кобзаря» Т. Г. Шевченка) 24

С. Глибицкая

К истории создания «Указателя произведений, хранящихся
в Музее изящных искусств при Императорском
Харьковском университете»..... 29

Л. Гутник

Каталог «Український кіноплакат 1947–1994 рр. з фондів
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»:
особливості укладання і перспективи використання 37

О. Косенко,

Мистецька шевченкіана музею «Кобзаря»: комплекти листівок..... 45

В. Кудлач,

Сайт Одеської національної наукової бібліотеки
і соціалізація культури 51

Н. Ландарєва

Відтиски часу, або Про що розповіли власницькі знаки у книгах 60

І. Михайлин

Юрій Смолич як театральний критик: провідні ідеї..... 67

М. Подрезова

Університетська бібліотека, музей, архів: чому необхідна
модель культурної взаємодії..... 81

Ю. Полякова

Літературне угруповання «Цех каменярів»
і його видавнича діяльність..... 91

С. Пономаренко

«Книга навколо нас»: з досвіду реалізації
інформаційно-просвітницького проекту 102

Н. Проць

Фотографии из собрания Егора Кузьмича Редина
в фондах Центральной научной библиотеки Харьковского
национального университета имени В. Н. Каразина 107

В. Сидоренко,

Колекції митців архітектурного факультету Полтавського
національного технічного університету імені Юрія Кондратюка
у фондах науково-технічної бібліотеки 119

Г. Соколовская

Образ Одессы в изобразительном искусстве 125

М. Усик

Концертные формы работы в Харьковской специализированной
музыкально-театральной библиотеки имени К. С. Станиславского 137

А. Шалыганова

Первые Шмитовские чтения в Харькове: к 140-летию со дня
рождения академика Ф. И. Шмита и 30-летию Шмитовских чтений.... 144

Г. Штан

Польская книга XIX – начала XX века в фондах Центральной
научной библиотеки Харьковского национального университета
имени В. Н. Каразина 151

Відомості про авторів 159

Центральна наукова бібліотека
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
Бібліотека Харківського національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського
Харківська наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
Харківська музично-театральна бібліотека імені К. С. Станіславського
Харківський художній музей
Наукова бібліотека
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Одеська національна наукова бібліотека
Українська бібліотечна асоціація

Книга і бібліотека у мистецькому просторі міста

Матеріали Всеукраїнської наукової конференції
18–19 жовтня 2017 р.

ХАРКІВ
2017